

Рева Т. Компетентнісно орієнтована вища фармацевтична освіта в Україні як умова якісної підготовки майбутнього провізора // Освіта. Інноватика. Практика : науковий журнал. 2016. №1. С. 36-39.

Reva T. The competency-based approach in higher pharmaceutical education in Ukraine as condition of the quality the training of the future pharmacists // Education. Innovation. Practice: scientific journal. 2016. Issue 1(1). P. 36-39.

Тетяна Рева

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНА ВИЩА ФАРМАЦЕВТИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ЯК УМОВА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ПРОВІЗОРА

Сучасні тенденції у реформуванні галузі охорони здоров'я України пов'язані з переходом системи здоров'язбереження населення країни до маркетингових та економічних методів управління, урахуванням запитів суспільства до рівня надання послуг у цій сфері, профілактики захворювань. Серед цих запитів – вимоги населення щодо підвищення ефективності системи охорони здоров'я, що є прямою проекцією на організацію фахової підготовки майбутніх провізорів у системі вищої фармацевтичної освіти України.

Аналіз матеріалів VIII Національного з'їду фармацевтів України, який проходив 13-16 вересня 2016 року у м. Харків (Україна) [6], дав змогу визначити що серед сучасних викликів, які потребують адекватної відповіді з боку освітніх установ, науковців, органів охорони здоров'я є об'єднання зусиль професійної громади для сприяння процесу запровадження компетентнісного підходу у вищій фармацевтичній освіті України.

Узагальнюючи напрацювання науковців і практиків із проблем підготовки майбутнього фахівця фармацевтичного сектору охорони здоров'я України, зазначимо, що для студента сучасного вищого медичного навчального закладу (медичного ВНЗ) було і є актуальним виконання таких вимог: опанування знаннями, вміннями й навичками охорони здоров'я населення, зокрема вміннями орієнтуватися в нормативно-правовій базі медичної сфери, яка досить динамічно змінюється; знати тенденції, процеси, соціологію ринку медичних послуг, неухильно дотримуватися норм медичної етики тощо. Проте, аналіз інформаційних джерел свідчить, що теоретичний аналіз і практика реалізації компетентнісного підходу у фармацевтичній освіті з урахуванням сучасних суспільних викликів ще не стали предметом пильного аналізу науковців і практиків.

У процесі аналізу інформаційних джерел виявлено, що дослідники визначають це поняття по-різному, зокрема як: життєвий досвід, необхідний для розв'язання життєвих завдань і побудови продуктивного життя як індивідуального проекту (І. Єрмаков); систему взаємопов'язаних сфер діяльності – мотиваційно-теоретичної, практико-прикладної та дослідницько-рефлексивної (В. Блінов, К. Махмурян, Є. Соловйова); достатній рівень професійних знань, умінь та навичок фахівця (Н. Коломінський, С. Смірнов, Є. Шорт); досвід та теоретико-прикладну підготовленість до застосування знань (В. Шепель); вміння актуалізувати накопичені знання в процесі реалізації професійних функцій (Є. Зеєр) та конструктивно діяти в соціальних умовах, що змінюються (В. Дьомін); готовність фахівця приймати оптимальні рішення завдяки наявності певних знань, умінь та навичок (В. Міжжериков); якісний і результативний показник сформованості професійних знань та умінь щодо реалізації їх в діяльності (В. Гершунський); здатність особи реалізовувати знання і навички в новій ситуації (Н. Мілованова, В. Прудаєва); кваліфікаційну характеристику особи, що властива їй у момент включення у діяльність (О. Проворотов, О. Смолянїнова) або індивідуальну характеристику міри відповідності потребам професії (А. Маркова); базовий компонент поняття «культура», що сприяє формуванню спеціаліста високої культури (О. Бондаревська); специфічну здатність, необхідну людині для ефективного виконання конкретної дії в предметній галузі, що охоплює вузькоспеціалізовані знання, специфічні предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії (Р. Джон) [8, с. 151 – 152].

Узагальнення позицій учених [1; 2; 3] щодо тлумачення сутнісного змісту компетентнісного підходу дають змогу виявити, що наявні тлумачення відображають лише окремі аспекти цього феномену. З огляду на те, що компетентнісно орієнтована освіта є надзвичайно затребуваною у підготовці майбутнього фахівця фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України, визначимо авторський підхід до тлумачення поняття «компетентність фахівця фармацевтичної галузі» як динамічної комбінації знань, навичок та умінь, способів мислення, поглядів і цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність фахівця фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я успішно провадити професійну та/або навчальну діяльність з питань збереження здоров'я населення [7, с. 129].

У визначенні й обґрунтуванні практичних підходів у застосуванні компетентнісного підходу у підготовці майбутніх провізорів в Україні суттєвим, на нашу думку, є виокремлення таких детермінантів ефективного упровадження компетентнісно орієнтованої вищої фармацевтичної освіти:

1) формування системи наукових знань і практичних умінь (професійних компетентностей) майбутніх фармацевтів, їх поведінки і діяльності, що відповідає потребам суспільства та запитам високотехнологічного фармацевтичного виробництва;

2) здійснення перспективних наукових досліджень під керівництвом провідних учених у сфері фармації;

3) забезпечення ефективної інтеграції освітніх та дослідницьких програм у вищих медичних навчальних закладах, співпраці з науковими установами та закладами високотехнологічних секторів фармацевтичного виробництва з метою підвищення результативності наукових досліджень і розробок, їх прикладної спрямованості;

4) досягнення єдності у забезпеченні якості фармацевтичної освіти і поліпшення здоров'я нації, усвідомлення на рівні державної політики того, що подальший соціально-економічний розвиток країни без такого взаємозв'язку і взаємозалежності неможливий;

5) стимулювання інновацій через створення навчально-виробничих кластерів за умови державної підтримки, ефективної співпраці бізнесу і фармацевтичної науки у сфері створення повних технологічних циклів виробництва фармацевтичної продукції в Україні;

6) актуалізація тематик освітньої, наукової та інноваційної діяльності у вищих медичних навчальних закладах у відповідності з сучасними потребами фармацевтичного ринку та особливостями виробництва фармацевтичної продукції в Україні.

Відповідно до Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 рр. (наказ МОЗ України №242 від 27.03.2013 р.) [5] та висновків учасників Конгресу International Pharmaceutical Federation (FIP) FIP-2016 [4] встановлено спрямованість на вирішення проблем забезпечення формування професійних компетентностей майбутнього провізора у системі вищої фармацевтичної освіти за рахунок:

- продовження євроінтеграційного спрямування розвитку вищої медичної та фармацевтичної освіти;
- імплементації продуктивного вітчизняного і зарубіжного досвіду з упровадження Європейської кредитно-трансферної накопичувальної системи (ECTS) з метою введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти.

Позитивний досвід реалізації компетентнісного підходу накопичено у роботі кафедри медичної та загальної хімії та кафедри фармацевтичної, біологічної та токсикологічної хімії фармацевтичного факультету Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (м. Київ). Викладачі кафедри дійшли до спільного у розумінні того, що сьогодення розвитку вітчизняної вищої фармацевтичної освіти має супроводжуватися не лише наданням академічних знань, але й формуванням умінь і навичок практичної діяльності з тим, щоб майбутні провізори змогли застосовувати «тріаду» (знання-уміння-навички) не в чітко обмеженому колі «типових» навчальних завдань, а на широкому арсеналі «життєвих ситуацій», що можуть виникнути в процесі роботи з населенням. Так, викладачі вважають, що професійна компетентність сучасного фармацевта має включати низку здатностей особи: по-перше, знання державної мови та мов міжнародного спілкування (провізор, що працює з іноземними партнерами має мати сформовану іншомовну комунікативну компетентність, а у процесі спілкування з відвідувачами потрібно окрім досконалої державної мови мати навички комунікації мовами корінних народів та національних меншин); по-друге, знання природничих наук, зокрема хімії; по-третє, управлінські якості, навички маркетолога (специфіка роботи провізора пов'язана з просуванням лікарських засобів на ринку, їх закупівлі і логістики); по-четверте, навички комунікації, співчуття до людських проблем, співпереживання (вислухати відвідувача, неформально виникнути в його ситуацію, щоб дати дієву пораду щодо профілактики й лікування захворювання); по-п'яте, готовність до постійного вдосконалення професійного рівня, адже швидкозмінний інформаційний контекст професійної діяльності вимагатиме постійного підвищення кваліфікації і самоосвіти [7].

Аналізуючи напрацювання вчених і власний досвід викладання у вищому медичному навчальному закладі ми дійшли висновку, що компетентність фахівця фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я виявляється в конкретній ситуації в процесі здійснення професійної діяльності. Компетентність не може бути поза окремих умов її реалізації та діяльності. Нам імponує думка В. Бобрицької, яка зазначає, що освітній процес у ВНЗ, має відбивати потреби студента, його інтереси, можливості, забезпечувати особистісний зміст діяльності, створювати простір для вияву і розвитку цих потреб, інтересів, можливостей [2, с.40].

Наше розуміння сутності компетенції фахівця з фармації уможливорює визначення складових впровадження компетентнісно орієнтованої вищої фармацевтичної освіти як умови якісної підготовки майбутнього провізора. На нашу думку, визначальним чинником запровадження компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх провізорів є врахування того, що провідним чинником організації освітнього

процесу у медичному ВНЗ є визнання студента носієм суб'єктивного досвіду, у контексті якого він сприймає будь-які навчальні і виховні впливи. Відтак сутність компетентнісно орієнтованої вищої фармацевтичної освіти розглядаємо як єдність культурологічних, світоглядних, гуманістичних парадигм, як екстраполяцію сучасних цінностей медичної науки в її цивілізаційному призначенні у його побудові, як проекцію світової культури здоров'язбереження стосовно людини і оточення, а не як формальне виокремлення нормативного, професійно орієнтованого й знання й практичних навичок та вмінь, що є традиційно притаманним для системи вищої медичної освіти [7].

Вважаємо, що суттєвий вплив на процес підготовки сучасного конкурентоспроможного фахівця фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я в Україні має створення інтегрованого освітнього середовища у медичному ВНЗ, у якому зможе сформуватися очікувана суспільством підготовленість (теоретична, практична, психологічна, особистісна тощо) студента до практичної діяльності. Таке інтегроване освітнє середовище у сучасній вищій фармацевтичній освіті створить реальне підґрунтя для забезпечення випереджального характеру компетентнісно орієнтованої освіти у медичному ВНЗ як умови синтезу практичних і профілактично-оздоровчих знань майбутнього фахівця-провізора про життєдіяльність людини і суспільство на новому етапі науково-технічного цивілізаційного розвитку.

Важливим чинником упровадження компетентнісно орієнтованої вищої фармацевтичної освіти як умови якісної підготовки майбутнього провізора є, на наше переконання, індивідуалізація траєкторії становлення й розвитку професійних компетентностей студента ще на етапі набуття майбутньої професії. В цьому контексті значущим є формування у майбутнього провізора таких складників професійної компетентності як аксіологічної й комунікативної, а саме:

- 1) загального й професійного інтелекту, загальнонаукової підготовленості до визначеного виду фахової діяльності;
- 2) настанов і ціннісних орієнтацій, що визначатимуть характер його діяльності, поведінки, спілкування в професійному середовищі й зі споживачами їх послуг;
- 3) індивідуально-психологічних особливостей, які зумовлять індивідуальний стиль його діяльності з профілактики захворювань та надання консультативної допомоги населенню;
- 4) потреби у активному саморозвитку, самоосвіті, самовихованні, самореалізації як умови професійного успіху й конкурентоздатності як фахівця визначеної галузі охорони здоров'я.

Викладене дає можливість здійснити низку узагальнень, які створять теоретичну й прикладну основу для запровадження компетентнісно орієнтованої вищої фармацевтичної освіти в Україні як умови якісної підготовки майбутніх провізорів. Так, утвердження компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх провізорів в Україні виявляється:

по-перше, в посиленні її здатності створювати науково обґрунтовані засади для розроблення визначення нових пріоритетів щодо формування в освітньому процесі медичного ВНЗ особистості майбутнього фахівця;

по-друге, зміщення цільових настанов вищої фармацевтичної освіти з надання особистості інформації на допомогу у її розвитку і саморозвитку, набутті компетентностей як динамічної комбінації знань, навичок та умінь, способів мислення, поглядів і цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність фахівця фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я успішно провадити професійну та/або навчальну діяльність з питань охорони здоров'я населення.

Серед перспективних напрямів майбутніх наукових розвідок визначимо такий як обґрунтування структури професійної компетентності фахівця сучасної фармацевтичної галузі.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування [Електронний ресурс] / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 47–52.
2. Бобрицька В. І. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи / В. І. Бобрицька // Проблеми освіти. – 2011. – № 66. Ч. I. – С. 39–44.
3. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. – 370 с.
4. Конгрес FIP-2016. Всесвітній день фармацевта у міжнародній фармацевтичній сім'ї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/384828>
5. Концепція розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 рр. (наказ МОЗ України №242 від 27.03.2013 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.apteka.ua/article/225241

6. Назустріч VIII Національному з'їзду фармацевтів України. Всеукраїнська фармацевтична палата: належна аптечна практика – запорука і золотий стандарт ефективної фармацевтичної допомоги пацієнтові // Аптека. – 22 серпня 2016. – № 32 (1053). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.apteka.ua/article/381791>

7. Рева Т.Д. Теоретичні концепти компетентнісного підходу у фармацевтичній освіті / Т. Д. Рева // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – № 1-2 (46-47). – 2016. – С. 127-132.

8. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти : тезаурус наукового дослідження : наук. вид. / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, МОН, Маріупольський держ. гуманіт. ун-т. – К. : Вид. дім «ЕКМО», 2010. – 362 с.

Анотація. Рева Т. Компетентнісно орієнтована вища фармацевтична освіта в Україні як умова якісної підготовки майбутнього провізора. У статті здійснено теоретичний і прикладний дискурс компетентнісного підходу у вищій фармацевтичній освіті в Україні; обґрунтовано, що «компетентність» є ключовим, центральним поняттям компетентнісного підходу у вищій фармацевтичній освіті; уточнено поняття «компетентність фахівця фармацевтичної галузі» як динамічної комбінації знань, навичок та умінь, способів мислення, поглядів і цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність фахівця фармацевтичної галузі успішно провадити професійну та/або навчальну діяльність з питань з питань охорони здоров'я населення.

Ключові слова: компетентнісний підхід; компетентність фахівця фармацевтичної галузі; вища фармацевтична освіта в Україні.

Аннотация. Рева Т. Компетентностно ориентированное высшее фармацевтическое образование в Украине как условие качественной подготовки будущего провизора. В статье осуществлен анализ теоретического и практического аспекта компетентностного подхода в современном высшем фармацевтическом образовании; обосновано, что «компетентность» является ключевым, центральным понятием компетентностного подхода в высшем фармацевтическом образовании; уточнено содержание понятия «компетентность специалиста фармацевтической отрасли» как динамической комбинации знаний, навыков и учений, способов мышления, взглядов и ценностей, других личностных качеств, которые определяют способность специалиста фармацевтического сектора отрасли охраны здоровья успешно осуществлять профессиональную и/или учебную деятельность по вопросам сохранения здоровья населения.

Ключевые слова: компетентностный подход; компетентность специалиста фармацевтической отрасли; высшее фармацевтическое образование в Украине.

Abstract. Reva T. The competency-based approach in higher pharmaceutical education in Ukraine as condition of the quality the training of the future pharmacists. This article provides the theoretical and methodological discourse of the competency-based approach in higher pharmaceutical education; it substantiates that «competence» is key central concept of the competency-based approach in higher pharmaceutical education, it specifies the concept of «professional competence of a specialist in the pharmaceutical industry» regarding it as a dynamic combination of knowledge, skills, ways of thinking, attitudes and values, and other personal qualities that determine the ability of a specialist in the pharmaceutical industry to successfully carry out professional and / or educational activities on the issues concerning public health.

Keywords: competency-based approach; competence of a professional in the pharmaceutical industry; theoretical concepts; higher pharmaceutical education in Ukraine.